



ΕΠΙΣΤΗΜΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΤΟΣ Α'.
ΑΡΙΘ. 8

Ἐν Πειραιεὶ Δεκέμβριος
1883

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΕΚΔΟΤΗΣ
Α. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΜΑΤΑ

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΚΡΕΜΟΥ

Γ'.

*Σουλιώται, πρώτη πολιορκία Μεσολογγίου,
Μάρκος Βότσαρης.*

Πανταχόθεν συλλέγοντί μοι πᾶν ἀνέκδοτον εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν ἱστορίαν ἀποβλέπον ἐχορηγήθησαν φιλοτίμως ὑπὸ τοῦ Γεωργίου υἱοῦ τοῦ αἰδίου ἀγωνιστοῦ Ἀναγνώστου Στρυφτόμπολα: πρῶτον σημείωμά τι περὶ ἐπιγραμματοποιοῦ τινος Σπονδῆ· δεύτερον «σύντομος ἔκθεσις» ἥτοι ἀπομνημονεύματα ἱστορικῶν συμβάντων ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι Σεπτεμβρίου τοῦ 1823 καὶ τρίτον ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Γεώργιον Στρυφτόμπολαν, ἐν ᾗ ὁ συντάκτης αὐτῆς τοῦ σημειώματος καὶ τῶν ἀπομνημονευμάτων Γεώργιος Χρήστου Βουλπιώτης ποιεῖται λόγον περὶ ἑκατέρου αὐτῶν. Καὶ τὸ μὲν περὶ τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ Σπονδῆ σημείωμα ἐκδίδεται ὑπ' ἐμοῦ ἤδη ἐν τῷ Ἀπόλλωνι ἀριθ. 7 σελ. 98—99 ταῦν δὲ ἐκδίδονται καὶ τᾶλλα δύο, ὧν ἡ ἐπιστολὴ ἔχει οὕτως:

«Πρὸς τὸν εὐγενέστατον κύριον Γεώργιον Ἀναγνώστου Στρυφτόμπολαν καὶ τὰ λ. π. καὶ τὰ λ. π. Εἰς Πάτρας.—Εὐγενέστατε φίλε καὶ ἀδελφε ὅς ἀσπάζομαι σὺν τῷ Χριστῷ ἀνέστη.—Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἶσιον τῆς ποθητῆς μοι ὑσας, γείας τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς χάριτι θεῇ καλῶς ἔχομεν,

καὶ δεύτερον ὅς ζητῶ συγγνώμην διὰ τὴν μεγάλην ἄργη-
ταν τῆς ἀπαντήσεώς μου. Ὅταν ἔλαβον τὴν ἐπιστολήν σας ἤμουν καταπλακωμένος ἀπὸ ἑνὸς βαρὺ συνάχι, ὥστε οὔτε νὰ πιάσω πέναν εἰμποροῦσα οὔτε νὰ σκεφθῶ· ἔπειτα ἦλθεν ἡ ἐβδομάς τῶν παθῶν τοῦ κυρίου καὶ ἀκολουθῶς ἡ διακαινήσιμος ἐβδομάς τῆς ἀναστάσεως καὶ ὡς ἐκ τῶν οἰκειακῶν καὶ θρησκευτικῶν φροντίδων δὲν εἰμπόρεσα νὰ σᾶς ἀπαντήσω ὅθεν, καὶ ὅταν ἄρχισα, ὡς ἐκ τῶν γηρατειῶν δὲν εἰμποροῦσα νὰ γράψω περισσότερον ἀπὸ ἓν πρόσωπον ἢ ἓν φύλλον τὸ πολὺ. Νῦν δὲ σᾶς στέλνω τὴν σημείωσιν τῶν ὧν ἐκλεῖξα θετικώ-
τερα διὰ τὴν κατὰ τὰ 1822 πολιορκίαν τοῦ Μεσολογγίου καὶ τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Σκόνδρα, ὅπου ἤμουν παρὼν. Καὶ πάλιν σᾶς ζητῶ συγγνώμην διὰ τὸ ἀνορθόγραφον ὡς ἐκ τῆς ἀμαθείας μου καὶ διὰ τὰ πολλὰ λάθη καὶ ὅπου τὸ ἔχω κακογραμμένον ὡς ἐκ τῶν γηρατειῶν μου. Σᾶς εἶμαι δὲ πολλὰ εὐγνώμων διὰ βίου διὰ τὸ βιβλίον, ὅπου μοι ἐστείλατε τὸ ποίημα τοῦ Ἰατρίδου καὶ περιέχοντα τὰ κατορθώματα τοῦ ἀειμνήστου πατρός σου, μὲ ὅλον ὅπου τὰ ἐγνώριζα καλά, ἐπειδὴ ἐστάθην μὲ τὸν στρατηγὸν Ἀθανάσιον Τούσια Μπότζιαρην φρουρὰ εἰς τὸ Μέγα Σπήλαιον ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τῶν 1825 ἕως τὸ τέλος τῶν 1826, μῆνας 18, καὶ τὰ ἤκουσα ὅλα λεπτομερῶς ἀπὸ Χαραλαμπεύς τῆς Ζαρούχλας, ἀπὸ Χρυσανθάκη καὶ Φωτῆλαν καὶ ἀπὸ τὸν γέρον Ἀσημάκην Ζαήμην καὶ ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους Καλαβρυτινοὺς καὶ καλογήρους. Καὶ πάλιν σᾶς εὐγνωμονῶ ὅπου αὐτὸ τὸ βιβλίον μοι ἔφερεν εὐχαρίστους ἀναμνήσεις τῆς ἐννεαετοῦς ἐπαναστάσεως, μ' ὅλον ὅπου εἰς ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρισκόμεσθαι συχνὰ εἰς μεγάλους κινδύνους καὶ κακουχίας πολλὰς πάντοτε ὅμως ἡ εὐθυμία

δὲν ἔλειπεν ἀπὸ τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ δὲν εἰσχωροῦσέν ποτε μελαγχολία ἕνεκα τῆς ἐλπίδος εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους· ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἠκολούθησεν ὅλον τὸ ἐναντίον, δηλαδὴ τῶρα σπινθὴρ εὐθυμίας δὲν δύναται νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν καὶ μελαγχολία ἐπὶ μελαγχολίας εἰσέρχονται ἀλληλοδιαδόχως καὶ ἡμεῖς στενάζοντες ὑπὸ τὸ βάρος τῶν χρόνων καὶ τῆς πενίας τηκόμεθα βλέποντες τοὺς μὴ ὄντας εἰς τοὺς κινδύνους τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔλθοντες μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν νὰ ἀπολαμβάνουν πλουσιοπαρόχως τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀλλὰ οὕτως ἔδοξεν τῷ κυρίῳ χάρις εἰς τοὺς κυβερνῶντας ἡμᾶς Ἕλληνας μετὰ τὴν τρίτην Σεπτεμβρίου τοῦ ἔτους 1843. Ὡς εἰπώμεν κατὰ τὸ τουρκικὸν ῥητὸν κισμετὲν ζιαντὲ ὀλμᾶς, δηλαδὴ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι μᾶς ἐπροσδιόρισεν ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀπολαύσωμεν.

Σᾶς ἐσωκλείω καὶ τοὺς στίχους τοῦ Σπονδῆ πρὸς ἔπαινον τῶν ὀπλαρχηγῶν τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος ὅχι δι' ἄλλην αἰτίαν, ἀλλ' ὑποπτευόμενος μήπως ἐκλάβετε ψεῦδη τὰ ὅσα ἤκουσα διὰ τὸν Γῶγον Μπακόλαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους πρὸς ἔπαινον τοῦ Γῶγου, ἂν καὶ ἔχθροί τῶν Ἑλλήνων. Εἰς αὐτὸν εὗρεν καὶ ὁ Σπονδῆς ὕλην καὶ ὀνομάζει τὰς θέσεις, ὅπου μὲ ὀλίγους Ἕλληνας ἐνίκησεν πολλοὺς Τούρκους. Σᾶς ζανασπάζομαι ἀδελφικῶς καὶ εἰμὶ ὁ φίλος σας καὶ ὡς ἀδελφός σας Γεώργιος Χρήστου Βουλπιώτης. Τῇ 21 Ἀπριλίου 1865 ἐν Μεσολογγίῳ».

Καὶ αὕτη μὲν ἡ ἐπιστολὴ· τὰ δὲ ἀπομνημονεύματα, συντείνοντα τὸ μὲν πρὸς ἐπανόρθωσίν τινων τῆς νεωτέρας ἐλληνικῆς ἱστορίας, τὸ δὲ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, περὶ ὧν καθάπερ καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς ἐπὶ τέλει ῥηθήσονται καὶ τινα πλείω, εἶναι ταῦτα :

«Σύντομος ἔκθεσις τῶν διατρεξάντων ἐν τῇ Δυτικῇ Ἑλλάδι ἀπὸ τὰ 1821 ἕως τῆς κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τοῦ Μουσταφᾶ πασσιᾶ Σκόνδρα καθὼς τὰ ἤκουσα ἀπὸ Τούρκους Ἀλβανούς, ἐπειδὴ ἤμουν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἕως τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1823.

«Κατὰ τὸ ἔτος 1820, πολιορκουμένου τοῦ Ἀλῆ πασσιᾶ Τεπελενλῆ ἀπὸ τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτὰν Μαχμούττη, οἱ Σουλῶται εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν Ἐπτανήσον κατὰ πρόσκλησιν τοῦ βεζύρη τῶν Ἰωαννίνων Ἰσμαήλ πασσιᾶ Γιαννιώτη, διὰ νὰ δουλεύσουν τὸ ντεβλέτι καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν καὶ τὸν ἔχθρον τῶν Ἀλῆ πασσιᾶ Τεπελενλῆ· ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἡ ὑπόσχεσις ὅπου τοὺς εἶχεν ὁ ῥηθεὶς βεζύρης τῶν Ἰωαννίνων, δηλαδὴ νὰ διώξῃ ἀπὸ τὰ χωρὶς τοῦ Σουλίου τοὺς Τουρκαλβανούς ὅπου εἶχαν μετοικήσει εἰς τὸ Σοῦλι ὁ ῥηθεὶς Ἀλῆ πασσιᾶς, ὅταν τὸ ἐξουσίαζε, μὴ ἐκτελέσας τὴν ὑπόσχεσίν του, ἀλλὰ προφασίζόμενος μὲ τὸ σήμερον καὶ αὔριον νὰ λάβῃ τέλος ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ἀλῆ πασσιᾶ καὶ τότε νὰ διώξῃ τοὺς Τουρκαλβανούς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ εὐ-

γάλουν οἱ Σουλῶται τὰς οἰκογενείας τῶν εἰς τὴν πατρίδα τῶν, οἱ δὲ Σουλῶται γνωρίσαντες τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ καὶ κατηχημένοι ὄντες οἱ προὔχοντες αὐτῶν τὴν ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ περιμενομένην γενικὴν ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων, συνεννοήθησαν μετὰ βεντζιάλια τοῦ Ἀλῆ πασσιᾶ Ἀγο Μουχουρτάρην, Ζιλιφτάρ Πότταν, Ταχῆρ Ἀμπάζην καὶ ἄλλων προκρίτων τῆς Ἀλβανίας μετανοηθέντων καὶ αὐτῶν ὅπου ἄφησαν τὸν αὐθέντην τοὺς Ἀλῆ πασσιᾶν καὶ ἐπεριφρονοῦντο ἀπὸ τοὺς Χαλντοῦπιδες. Καὶ οὕτως οἱ μὲν Σουλῶται ἀπεστάτησαν κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1820 καὶ ἀκολούθως καὶ πολλὰ ἑπαρχίαι τῆς Ἀλβανίας. Ὁ κύριος σκοπὸς τῶν Σουλῶτων ἦτον ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, ἀλλὰ μυστικῶς, εἰς δὲ τὸ φανερόν διὰ νὰ ἔχουν βοηθοὺς καὶ τοὺς ἀποστατήσαντας Τουρκαλβανούς, ὡς θέλοντες νὰ βοηθήσουν τὸν Ἀλῆ πασσιᾶ. Ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν ὑπετάχθησαν αἱ ἑπαρχίαι τῆς Ἀλβανίας ἀπὸ συμβουλὰς ἄλλων ἐπισήμων Ἀλβανῶν καὶ ἀπὸ ἀπειλᾶς, καὶ ἔμειναν μόνοι οἱ Σουλῶται· ἔμειναν δὲ καὶ ἕως τέσσαρες χιλιάδες Τούρκοι ἐνωμένοι μὲ τοὺς Σουλῶτας πρὸς βοήθειαν τοῦ Ἀλῆ πασσιᾶ. Εἶχον δὲ ἀρχηγούς αὐτοὶ οἱ Τούρκοι τὸν Ἀγο Μουχουρτάρην καὶ Ταχῆρ Ἀμπάζην καὶ ἄλλους μικροτέρους ὀπλαρχηγούς. Ἔως νὰ ἐκραγῇ ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις, ἔγειναν πολλὰ μάχαι καὶ ἀκροβολισμοὶ μεταξὺ Ἰωαννίνων καὶ Σουλίου καὶ μεταξὺ Ἀρτης καὶ Ἰωαννίνων, ὅπου πάντοτε ἀκούονταν τὸ ὄνομα τοῦ Μάρκου Μπότζιανη περισσότερον ἀπὸ τῶν ἄλλων ὀπλαρχηγῶν Σουλῶτων καὶ Τουρκαλβανῶν, ὡς πολεμιστῆς ἀτρόμητος καὶ στρατηγηματικός. Αὐτὰ τὰ ἤκουσα ἀπὸ Τούρκους παρευρισκομένους εἰς τὰς μάχας. Ὅταν δὲ ἐκράγῃ ἡ γενικὴ ἐλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ ὑψώθῃ ἡ σημαία τῆς ἐλευθερίας εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Ἀγίας Λαύρας καὶ ἐν ῥοπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξαπλώθῃ εἰς ὅλην τὴν Πελοπόννησον καὶ ἀκολούθως εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα, οἱ Δυτικοελλαδίται, ἀφ' οὗ ἐξωλόθρευσαν τοὺς ἐντοπίους Τούρκους καὶ μπουλουκμπασάδες καὶ ντερβεναγάδες ὅσους εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐξαπλώθησαν ἕως τὰς ἑπαρχίας τῆς Ἀρτας, Παδοβίζι καὶ Ντζιουμέρικα καὶ περαιτέρω ἕως τὰ περίξ τῶν Ἰωαννίνων, ἐνώθησαν μὲ τοὺς Σουλῶτας καὶ Τουρκαλβανούς, καὶ ἐπρωόδευεν ἡ ἀποστασία, μ' ὅλον ὅπου εἰς Ἰωάννινα εὐρίσκονταν περίπου τῶν ὀγδοήκοντα χιλιάδων στρατὸς τουρκικὸς καὶ εἰς τὴν Ἀρταν ἦτον ἕξ ἑπτὰ χιλιάδες καὶ ἐπέκεινα. Πρῶτος πόλεμος ἔγεινεν εἰς τὸν Μακρονόρον ὅπου ὁ γέρον Γῶγος Μπακόλας μὲ ἑκατὸν εἴκοσιν ἀνθρώπους ἐταμπουρώθη καὶ ἐνίκησεν καὶ ὠπισθοδρόμησεν πέντε χιλιάδες Τούρκους καὶ ἔπειτα ἄλλαι μάχαι εἰς τὸ Πέτα, Βουργαρελη, εἰς τὸ Αὐτὶ καὶ Πλάκα καὶ ἄλλα μέρη μαζῇ καὶ μὲ ἄλλους ὀπλαρχηγούς τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἠπείρου. Ἀλλὰ πάντοτε τὸ ὄνομα τοῦ Γῶγου Μπακόλα ἀκούετο ὡς ὑπέρμαχος πολεμιστῆς τῶν Ἑλλήνων καὶ στρατηγηματικώτατος. Αὐτὰ τὰ ἤκουσα ἀπὸ Τούρκους μπέηδες καὶ μπινπασσάδες, ὅπου ἐλάμβαναν ἀνάγκην νὰ ἔλθουν μὲ ἄδειαν εἰς τὰ

σπίτια των καὶ ἔλεγον: «Μὲ ἐντροπὴν μας μεγάλην τὸ λέγομεν ὅτι ὅπου ἦτον ὁ Γῶγος μὲ τοὺς Ἕλληνας ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐλπίσωμεν νίκην ἡμεῖς οἱ Τούρκοι· πάντοτε νικημένοι θὰ ἐπιστρέψαμεν ἀπὸ τὸν πόλεμον.» Τέλος χάριν συντομίας ἃς ἀφήσωμεν τὰς λεπτομερείας. Ἐνωθέντες Δυτικοελλαδίταις, Ἡπειρώταις ἀπὸ τὰ περίξ τῆς Ἄρτας, Σωλιῶται καὶ Τουρκαλβανοὶ ἐμβῆκαν μὲ πόλεμον εἰς τὴν Ἄρταν καὶ τὴν ἐκυρίευσαν. Οἱ δὲ σουλτανικοὶ στρατοί, μὲλον ὅπου ἦταν ἕως πέντε χιλιάδες, ἐκλείσθησαν εἰς τὸ φρουρίον τῆς Ἄρτας καὶ εἰς τινὰς πλησίον τοῦ φρουρίου ὀχυρὰς οἰκίας. Ὁ σερασκέρης Χουρσίτ-πασσιᾶς τοὺς ἔστειλεν ἐπικουρίαν μὲ τὸν Σιλιφτάρη του 12,000 στρατὸν ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα· ἀλλὰ πέρα τῶν Πέντε Πηγαδιῶν (ἔτσι ὀνομάζεται ἐν τῷ μέσῳ Ἰωαννίνων καὶ Ἄρτης ἐν μικρὸν καστέλλο εἰς δύσβατον τόπον) τοὺς ἐκατέρεσαν οἱ ἀποστάταις καὶ τοὺς ὠπισθοδρόμησαν μὲ μεγίστην φθοράν των. Ἐστειλεν ὁ σερασκέρης ἄλλην ἐπικουρίαν ἀπὸ τὸ Φανάρι τῆς Τζιμουργιᾶς νὰ περάσουν διὰ τῆς Καμαρινὰς καὶ τοῦ Λούρου νὰ πάγουν εἰς τὴν Ἄρταν· ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ περάσουν· ὥστε οἱ ἐντὸς τοῦ φρουρίου πολιορκημένοι ἦλθαν εἰς μεγίστην στενοχωρίαν καὶ ἔλλειψιν τροφῶν, ὅπου ἐζητοῦσαν ὀλίγων ἡμερῶν προθεσμίαν ἂν δὲν ἔλθουν ἐπικουρίαι νὰ παραδοθῶν. Πλὴν τί ἀκολουθεῖ; πρὶν εἰσβάλουν εἰς τὴν Ἄρταν, οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ ἔκαμαν συμβούλιον καὶ ἐκρίθη εὖλογον νὰ στείλουν πρέσβεις εἰς τὴν Πελοπόννησον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅπου ἀκούονταν τότε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Τουρκίας ὡς κυριάρχης τῆς Πελοποννήσου, καὶ νὰ τὸν παρακαλέσουν καὶ νὰ τοῦ παραστήσουν ὅτι εἶνε συμφέρον καὶ τῆς Πελοποννήσου, νὰ στείλῃ καὶ αὐτὸς δέκα χιλιάδες στρατεύματα Πελοποννησίων νὰ ἐνωθῶν μὲ τοὺς Στερεοελλαδίτας καὶ μὲ τοὺς Τουρκαλβανούς νὰ διαλύσουν τὴν πολιορκίαν τῶν Ἰωαννίνων, νὰ εὐγάλουν τὸν Ἀλῆ πασσιᾶ καὶ τότε ἐκεῖνος μὲ τοὺς θησαυροὺς του νὰ κινήσῃ ὅλην τὴν Ἀλβανίαν καὶ ἐνωμένοι μὲ τοὺς Ἕλληνας νὰ κινήθωσιν κατὰ τοῦ σουλτάνου, καὶ νὰ μὴν περιμένουν νὰ στείλῃ ὁ σουλτάνος στρατοὺς κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ὅθεν σύμφωνοι Ἕλληνες καὶ Τούρκοι ἔστειλαν πρέσβυν τὸν Ταχέρ Ἀμπάζην, ὅστις ἐλθὼν εἰς Μεσολόγγιον διὰ τοῦ Ἀγρινίου εἶδε τὰ τζιμῖα ἀχούρια ἀλόγων καὶ χαλέδες καμωμένα· πρὸς τούτοις εἶδε καὶ Τουρκοπούλαις σκλάβαις τῶν Ἑλλήνων. Τὰ αὐτὰ εἶδε καὶ εἰς Μεσολόγγιον, καὶ ἐψυχράνθη πολὺ· ἀλλὰ δὲν ἔδειξεν τὸν κακοφανισμόν του· καὶ μόνον ὅπου οἱ Μεσολογγῖται τοῦ ἔκαμαν τὰς ἀπαιτουμένας περιποιήσεις ὥστε νὰ τοῦ ἐτοιμάσουν πλοῖον νὰ περάσῃ εἰς Πελοπόννησον, αὐτὸς ἐπροσπορήθη ὅτι ἔλαβε γράμματα καὶ τοῦ γράφουν εἶνε μεγάλη ἀνάγκη νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ ἐπιστρέφων εἰς Ἄρταν τὴν ἰδίαν νύκτα ὠμίλησαν μὲ τὸν Ἄγιο Μουχουρτάρην καὶ ἀπεφάσισαν κατὰ τὸ ρητόν, «Δύο κακῶν προκειμένων τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον», δηλαδὴ κάλλιον νὰ παραδώσουν τὸν αὐ-

θέντην των Ἀλῆ πασσιᾶ παρὰ νὰ γείνουν αἵτιοι νὰ γείνη ἡ Τουρκία Ῥωμαιοὶ καὶ νὰ μείνουν αὐτοὶ ὡς αἵτιοι εἰς τὸ αἰώνιον ἀνάθεμα. Ὅθεν τὴν ἰδίαν νύκτα εἰδοποίησαν τοὺς ἐντὸς τοῦ φρουρίου νὰ ἐμψυχωθῶσιν, ὅτι τὸ πρῶτ' προσκυνοῦν καὶ αὐτοὶ καὶ γίνονται βασιλικοί, καθὼς καὶ ἔκαμαν. Τὴν ἐρχομένην ἡμέραν ἀνταμωθέντες μὲ τοὺς ὀπλαρχηγούς τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἄγιο Μουχουρτάρης ἐπρότεινε σχέδιον νὰ ἀπομακρυνθῶσιν τινες ὀπλαρχηγοὶ Ἕλληνες καὶ νὰ πιάσουν ἄλλας θέσεις ἀναγκαιοτέρως· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐνόησαν τὸν δόλιον σκοπὸν του καὶ τοῦ εἶπεν ὁ Γῶγος Μπακόλας: «Μουχουρντάρ Ἀγᾶ, ὅσας ἐκαμῶμεν μαζὶ σχέδια τοῦ πολέμου μὲ ἄρεγαν τὰ ἰδικά σου, πλὴν σήμερον δὲν τὰ βλέπω ὠφέλιμα δι' ἡμᾶς»· ὁ δὲ Ἄγος τοῦ ἀπήντησεν: «Ἐγὼ ἔτσι ξέρω νὰ ὁμιλῶ μωρὲ καπετὰν Γῶγο· ἐσύ δὲν ξέρεις καλλίτερα ὁμιλῆσαι.» Πάλιν τοῦ εἶπεν ὁ Γῶγος: «Ἐσύ ξεύρεις, Ἀγᾶ, νὰ ὁμιλῇς ἔτσι, καὶ ἐγὼ ξέρω νὰ γνωρίζω τὰ στραβά, καὶ ἡ συντροφιά μας δὲν πάγει καλὰ.» Καὶ οὕτως ἐφανερῶθ' ὁ δόλιος σκοπὸς τῶν Τούρκων καὶ ἀπεσύρθησαν οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Ἄρταν, καὶ οἱ Τούρκοι ἐπροσκύνησαν εἰς τοὺς σουλτανικούς· καὶ ἐπῆγαν οἱ ἀγάδες εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐπροσκάλεσαν καὶ τοὺς ἐντὸς τοῦ φρουρίου εὐρισκομένους μὲ τὸν Ἀλῆ πασσιᾶ (διότι αὐτοὶ οἱ ἀγάδες εἶχον μεγίστην ἐπιρροὴν καὶ εἰς τοὺς μέσα), καὶ οὕτως εὐγῆκαν ὅλοι καὶ ἄφησαν τὸν δυστυχῆ αὐθέντην των Ἀλῆ πασσιᾶ μὲ μόνον σαράντα χιολέδες (ἀγοραστοὶ σκλάβοι) καὶ εὐνούχους μέσα εἰς τὸν ἰντζικαλέ, ὁ ὁποῖος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔκαμε μίαν ψευδο-συνθήκην μὲ τὸν σερασκέρ Χουρσίτ πασσιᾶν, καὶ εὐγῆκαν καὶ ἐπῆγαν εἰς τὸ νησί τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων, καὶ ἔδωκεν τέλος εἰς τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγίου Παντελεήμονος. Πολλοὶ τότε ἐθεώρησαν τὸν χωρισμὸν τῶν Τούρκων ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ὡς ἀποτέλεσμα θείας οἰκονομίας πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων, καθότι, ἐὰν ἐλάβαναν ἐπικουρίας ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, καθὼς εἶχαν τὸ σχέδιον καὶ ἀνέβαινον εἰς Ἰωάννινα, πολλὰ μέρη τῆς Ἀλβανίας ἤθελαν ἐνωθῆ μὲ αὐτούς, ἐπειδὴ εἶχον ὑπερεπιθυμήσῃ τὸν Ἀλῆ πασσιᾶν οἱ Ἀλβανοὶ· καὶ ἦτο παραβέβαιον ὅτι ἤθελον διαλύσει τὴν πολιορκίαν, καὶ τότε ὁ σουλτάνος ἤθελεν ἔλθει εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τοῦ δώσῃ ἀμνηστειὰν καὶ νὰ τὸν ψηφίσῃ σερασκέρην κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ αὐτὸς λαμβάνων τοὺς στρατοὺς τοῦ σουλτάνου καὶ τοὺς ἰδικούς του, μὲ τὸ πολυμήχανον σατανικὸν πνεῦμα του, μὲ τοὺς θυσαυροὺς του καὶ μὲ τὴν ἐπιρροὴν του ἦτον παραβέβαιον ὅτι ἠμποροῦσεν νὰ σθέσῃ τὴν ἐπανάστασιν· πλὴν ὁ πανάγαθος θεός, ὅστις προβλέπει τὰ πάντα, ματαιώνει τὰς βουλὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ φέρνει περιστατικὰ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀδυνάτους, ὅταν θέλῃ νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Μετὰ ταῦτα οἱ Σουλιῶται βλέποντες ὅτι εἶνε ἀχωρισμένοι ἀπὸ τὴν ἀποστατισμένην Ἑλλάδα καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ βασιλεύουν περισσότερον ἔκαμαν μίαν συνθήκην ὠφέλιμον δι' αὐτούς καὶ ἄλλαξαν ἐνέχυρα καὶ εὐγῆκαν μὲ τὰ ὅπλα καὶ μὲ ὅσα ἄλλα πράγματα εἶχαν ἀποζημιώθησαν καὶ

δι' ὅσα δὲν ἤμποροῦσαν νὰ μετακομίσουν νὰ τὰ πάρουν μαζὶ τῶν. Αὐτὰ ἔγειναν τὴν ἄνοιξιν τῶν 1822, καὶ ἀπέρασαν εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκ διαλειμμάτων εὗγεναν εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα καὶ μερικοὶ εἰς Γαστουνήν.

(ἀκολουθεῖ)

ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΟΥ ANNINOY

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΕΙΣ ΕΡΓΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΣΗΜΟΥ ΠΟΙΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

LONGFELLOW

ΤΟ ΔΣΜΑ ΤΟΥ ΧΙΑΒΑΘΑ

Μεταφρασθὲν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ πρωτοτύπου

ΥΠΟ

I. ΠΕΡΒΑΝΟΓΛΟΥ

(Ἐν Λειψία τύποις Δρουγουλίνου 1882)

(συνέχεια καὶ τέλος· ἴδ. προηγ. φυλ.)

Ἦ πορφύρα τοῦ βασιλέως τῶν ὄλων, ἣν ἰδίως οἱ μετὰ ταῦτα βασιλεῖς καὶ λάτρες τοῦ Μίθρα τῶν Περσῶν ἐφόρου, καὶ ὁ θύσανος μετὰ τοῦ σκήπτρου ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐκυμάτισαν καὶ ἀπεστίλδουν ἐπὶ τῶν πορφυρογεννῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μεταμορφωθέντος Σωτῆρος τῆς περὶ εἰρήνης ἐπαγγελίας, ἥτις, εἰ καὶ ἐν τῷ ἔσχατι τοῦ Χιαβάθα! παρίσταται ἀφοπλίζουσα τοὺς ἀρειμανίους καὶ διὰ τῶν ἰδίων ἑαυτῶν χειρῶν ἐν τῷ βέεματι τοῦ διαυγοῦς ὕδατος τοῦ ἐκ τῶν ποδῶν τοῦ Δεσπότη τῶν ἀνθρώπων πηγάζαντος πλύνουςα τὰ πολεμικὰ σημεῖα, τὰ αἰμοσταγῆ ἐνδυματὰ τῶν καταλείποντα ἐν αὐτῷ τὰ ἐρυθρὰ στίγματα, οὐχ ἥττον ὅμως τὸν παλαῖον ἀποθεμένον ἄνθρωπον καὶ τὸν νέον ἐνδυσαμένον διὰ τοῦ ἐν ὕδατι καὶ πνεύματι βαπτίσματος, ὑπὸ τὸν τηλαυγῆ δίσκον τοῦ ἄστρου τῶν Ἑρώτων παρὰ τὴν σιδηρᾶν τοῦ ζόφου στέγην, μόλις παρηγορίας θάλασμον ἐπιχέει εἰς τὰς ἡνεωγμένας τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας πληγὰς ἔτι καὶ νῦν ἐξακολουθούντων τῶν πολέμων καὶ φρικωδῶν μάλιστα κακουργημάτων, ὧν τὰ πολεμικὰ σημεῖα ἡ ἐρυθρὰ δηλοῖ στολὴ οὐκ ἐπὶ τοῦ Ἑρωτος ἀλλ' ἐπὶ τῶν παριστάντων αὐτὸν βροτῶν, περὶ οὗ οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι ἀτόπως, δυσπίστος καὶ κακοζήλως ἔλεγον «Ὡς μέγα κακόν, Ζεῦ, Ἑρως βροτοῖς,» τοῦθ' ὅπερ Ἡ Κ απ ν ο σ ὕ ρ ι γ ξ τῆς Εἰρήνης εὐφύεστατα διαψεύδει, καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἀπεσκοράκισε, καταδεικνύς τὸν Ἑρωτα τὸ ὑπέρτατον Ὄν καὶ ἀπόλυτον ἀγαθόν, τὸ ἄκρον ἄωτον τῆς παντοδυναμίας καὶ ἀ-

ρετῆς εἰς πείσμα τῶν Νερῶνων, Καλιγούλων καὶ Τιβερίων τῆς εἰδωλολατρῆς, τυραννόφρονος, κοσμοκρατείας καὶ σιδηροφράκτου παλαιᾶς Ῥώμης ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ὁποίας ἀνεγίνωσκεν ὁ Χριστὸς τὸ αὐτοκρατορικὸν τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου πρόγραμμα «οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ πῦρ καὶ μάχαιραν» καὶ καθ' οὗ ἀντέτεινε τὸ τῆς μεγάλης καὶ ἀνθρωποσωτηρίου τῶν ἐθνῶν προσδοκίας «Εἰρήνη πᾶσι».

Τὴν προσδοκίαν ταύτην ἀνευρίσκει ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ ἔσχατος Χιαβάθα ἀπαραιμίλλως διατετυπωμένην καὶ διὰ τῶν στίχων τῆς Μεταφράσεως σαφέστατα ἐκπεφρασμένην ὥδε πως.

Ἐβαρύνθην τὴν ὀργήν σας
Καὶ τὰ μίσση καὶ τὰς ῥήξεις
Καὶ τοὺς συνεχεῖς πολέμους·
Ἐβαρύνθην τὰς ἀργίας
Φονικὰς σας ἐκδικήσεις·
Τέκνα μου, συλλογισθῆτε·
Ἡ ἰσχὺς ἐν τῇ ἐνώσει,
Κίνδυνος δ' ἐν διχνοσίῃ!
Ὅθεν τοῦ λοιποῦ νὰ ζῆτε
Ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι
Ἐν εἰρήνῃ πρὸς ἀλλήλους.
Θὰ σᾶς στείλω καὶ Προφήτην,
Λαοπόθητον σωτῆρα,
Ὅστις θὰ σᾶς ὁδηγήσῃ
Καὶ διδάξῃ, καὶ μαζύ σας
Θὰ μοχθῇ καὶ θὰ συμπάσχῃ.
Ἄν ἀκολουθῆτε τοῦτον
Εὐτυχεῖς θὰ ᾔσθε ὅλοι,
Ἄν δὲ ὅμως τοῦ σωτῆρος
Ἀμελήσητε τὴν λόγους
Βαθυμυδὸν θ' ἀπολεσθῆτε.

Καὶ ὄντως, ὁ ἐν Ἀσίᾳ τῇ ἀρχικῇ ἐστὶς τῶν θείων ἐμπνεύσεων καὶ ἁγίων πράξεων, ἐπιφανεὶς λαοπόθητος σωτῆρ ὁ καὶ παρὰ τοῦ σοφοῦ Σωκράτους πρὸ τριακοσίων ἐτῶν προαγγελθείς, τί ἄλλο ἠννόησεν ἢ ταῦτα, λέγων τοῖς μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις αὐτοῦ «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν ἵνα» ἄγαπᾶτε ἀλλήλους ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες ὅτι ἐμοὶ ἡμαρτηταὶ ἐστὶ ἐὰν ἀγαπᾶτε ἀλλήλους; Τὴν ἐν τῇ ἐνώσει ἰσχὺν κατέδειξεν ἐπιλέξας «ὅπου εἰμὶ ἐγὼ ἐκεῖ καὶ ὑμεῖς» ἐστὶ, ὅτι ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐστὶ καὶ ἐν αὐτῷ, ἵνα ἐν ὧμεν».

Ἡ ἱερά ὅση ὑψηλὴ καὶ θεόπνευστος αὐτὴ ποίησις εἶναι θησαυρὸς ἀκένωτος ψυχωσωτηρίων καὶ λίαν ἐκπολιτιστικῶν ἀρχῶν ἐσκαεὶ διατελοῦσα πρότυπον πρὸς τοὺς λαοὺς, τὰ ἔθνη καὶ τὰς κυβερνήσεις αὐτῶν πρὸς ἐπιτέλεισιν τοῦ πρὸς τὴν εἰρηνικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον πρόοδον τοῦ κοσμοπολιτικοῦ προορισμοῦ ἐκάστης αὐτῶν.

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς κεκορυφωμένης διαφορᾶς τοῦ καθ' ἡμᾶς.

1) Κεφ. I Ἡ Κ απ ν ο σ ὕ ρ ι γ ξ τῆς Εἰρήνης, ἀριστούργημα προδιατυπώσεως τοῦ κυρίου θεματος τοῦ κειμένου.